

Kitaibelia	II. évf.	pp.: 13–19	Debrecen 1997
------------	----------	------------	---------------

Új adatok az Északi-Bakony flórájának ismeretéhez

BÖLÖNI János – KIRÁLY Gergely – SZMORAD Ferenc – TÍMÁR Gábor

Soproni Egyetem, Növénytani Tanszék - Sopron, Ady E. u. 5. 9400

Tanulmányunkban a Bakony északi részén 1993-1996 között végzett vizsgálataink eredményeit foglaltuk össze. A kutatások szinte a Magas-Bakony Tájvédelmi Körzet teljes területére kiterjedtek, emellett kisszámú adatunk származik a Cuha-völgyből és Bakonyoszlop környékéről.

TERMÉSZETFÖLDRAJZI JELLEMZÉS

A Dunántúli-középhegység legnagyobb kiterjedésű tagját, a Bakonyt a Veszprém-Devecser között harmadkori szerkezeti árok két részre, a Déli- és Északi-Bakonyra osztja. Utóbbi egységes, zárt, a Cuha-völgy és a Zirci-medence által keleti és nyugati részre tagolt tönkhegység. A keleti oldal (Tési-fennsík, Mellár) hullámos tönkfelszín, míg a tulajdonképpeni nyugati rész, a Magas-Bakony, a Zirci- és Bakonybéli-medencét övező 6-700 m magas rögök csoportja. Az Északi-Bakony üledékes kőzetekből, elsősorban triász kori földolomitből épült fel, dachsteini mészkövet Bakonybélről nyugatra és a Kőrös-hegytől keletre találunk nagyobb tömegben. Fiatalabb mészkő és márgarétegek, illetve pliocén és pleisztocén üledékek főként völgyoldalakon, valamint a hegylábi térségben borítják a felszínt.

A hegységen belül a Magas-Bakony éghajlata a leghűvösebb és -csapadékosabb, a viszonylag erős atlanti hatással magyarázhatóan. A 8,5 °C-os évi középhőmérséklet és a 790 mm körüli éves csapadék lehetővé teszi a hűvös, páratelt klímát igénylő bükkösök dominanciáját. Jelentős szubmediterrán hatásra utal a hangsúlyos tavaszi és őszi csapadékmaximum.

A terület legnagyobb részét dunántúli-középhegységi bükkös (Laureolae-Fagetum) borítja, bár a természetközeli állapotú állományok részesedése alacsony, számottevőek a gyertyános vagy magas kőrises konszociációk, s hasonlóan sok a telepített fenyves. A gyertyános-tölgyesek (*Quercus petraeae*-*Carpinetum*) aránya csekély, viszont nagyobb területen telepített kocsányos tölgyes és cseres állományok állanak. A cseres-tölgyesek (*Quercetum petraeae-cerris*) csak a hegylábi térségben alkotnak összefüggő állományt. Az intrazonális társulások közül említésre méltóak a szurdok- (*Phyllitidi-Aceretum*) és törmeléklető-erdők (*Mercuriali-Tilietum*), gyakorta a jelenlegi cönológiai rendszerbe nehezen illeszthető, a bükkösök felé képzett átmenetekkel; a patakokat gyertyános-égerligetek (*Aegopodio-Alnetum*) kísérik. Sekély talajú meredek déli oldalakon fragmentálisan mészkedvelő tölgyesek (*Orno-Quercetum*), illetve fiziognómiájukban bokorerdő-szerű állományok (FEKETE G. szerint ezek valójában elszegényedett bokorerdők, melyek a *Fago-Ornetum*-ot "lenyelték") a belső területeken (pl. Odvaskő-hát) is kialakulhatnak, a peremvidéken azonban jelentősebb a térfoglalásuk. Főként a Bakonybéli-medencében találhatóak mezofil irtásrétek, ezek azonban általában erősen degradáltak, csupán a Matzi-árok láprétje (*Succiso-Molinietum*), a Vörös János-séd irtásrétjei és néhány magassásos fragmentum (*Caricetum paniculatae*) képvisel nagyobb értéket. A xerofil gyepek többnyire másodlagosak (legeltetés!), kivételt képeznek a bakonyoszücsi Kopasz-hegy nyílt dolomit sziklagyepjei (*Seseli leucospermo-Festucetum pallentis*).

A FLÓRAKUTATÁS RÖVID ÁTTEKINTÉSE

A térség növényvilágáról KITAIBEL Pál adta az első leírást, aki 1799-es kutatóútja során járt Zirc és Pápa környékén, majd a 19. században KORNHUBER András és Anton KERNER érintette Bakonybél térségét. Új országot jelentett a kutatásban SIMONKAI Lajos és PILLITZ Benő munkája, utóbbi nevéhez fűződik Veszprém vármegye növényzetének átfogó ismertetése (1910). Századunk első felében a hazai botanika több

nevezetes alakja (így BARTHA Andor, BOROS Ádám, JÁVORKA Sándor, TUZSON János) is megfordult az Északi-Bakonyban, bár vizsgálataikról inkább csak herbáriumi gyűjtőlapok tanúskodnak. A 20-as évek végétől tevékenykedett a területen RÉDL Rezső, aki kisebb publikációk után 1942-ben adta ki bakonyi monográfiáját, amely azóta is a legteljesebb összefoglalás a vidék növényvilágáról. Az ötvenes években több vonalon (florisztika, cönológia, erdőtipológia) indult újra a hegység kutatása. Kiemelhető FEKETE Gábor és társai (MAJER Antal, VIDA Gábor, TALLÓS Pál, ZÓLYOMI Bálint) munkássága, melynek köszönhetően számos új florisztikai adat vált ismertté. Az utóbbi évtizedekben a területet érintő tudományos publikáció alig jelent meg, inkább csak kéziratos munkákra szorítkozhatunk (GALAMBOS 1987, ANTAL - BÖLÖNI 1993, SZMORAD et al. 1995, BÖLÖNI - KIRÁLY - TÍMÁR 1996). E hiányosságot szeretnénk némileg pótolni írásunkkal.

EREDMÉNYEK

A fajok sorszámozása Soó (1980) alapján történt.

P3. *Lycopodium clavatum* L. - Általunk ismert két új termőhelye: Köves-tető (Bakonybél) északi oldalán telepített lucos szegélyében, útbevágáson, Csapó-kút (Vörös János-séd felett) közelében bükkös felújításán. FEKETE et al. (1961) mintegy tíz adatát ismertet a Bakonyból, megjegyezve, hogy a fenyvesítéssel másodlagosan terjed. Termőhelyeiről az erdő záródásával bizonyosan eltűnik, de az új megtelepedések miatt nem kell teljes visszaszorulásával számolni.

P10. *Equisetum fluviatile* L. em. Ehrh. - Az Északi-Bakonyból csak két helyről volt ismert. Új lelőhelye a Vörös János-séd középső szakasza, ahol mocsaras, vas-oxidban feldúsult talajú égerliget és magassásos átmenetében él.

P12. *Equisetum hyemale* L. - A hegység északi részének völgyeiben nem ritka faj előfordulásai: Tisztavíz-völgy a Sátor-kút környékén, Széles-árok (Bakonybél), Fekete-séd oldalain több helyen, Belegrad és Csermák kert maradvány erdőfoltjaiban (Bakonybél) nagy tömegben, Gerence-völgy (Határ-árok bejárata), Vörös János-séd számos pontján, valamint a Kerteskő alatt (utóbbi kettőt már FEKETE et al. (1961) is említi). Jellemző élőhelye az égerligetek magasabban fekvő, már a környező bükkösök felé átmenetet képező szegélyzónája. Felbukkan még meredek, szivárgóvizes oldalak bükköseiben és gyertyános konszociációkban, sőt a Gerence mentén útpadkán, pionírként is.

P20. *Ophioglossum vulgatum* L. - E korábban jóval elterjedtebb fajnak - a rétművelés teljes beszüntetése, a rétvegetáció degradálódása következtében - csak egyetlen (korábban nem közölt) előfordulásáról számolhatunk be: a Vörös János-séd mezofil rétfoltján mintegy 20 tő él. A Tisztavíz-völgy leromlott rétjein újabban nem találtuk, holott GALAMBOS (1987) szerint itt még a 80-as években is jelentős számban mutatkozott.

P27. *Phyllitis scolopendrium* (L.) Newman - Az Északi-Bakony szurdokerdeinek többségében (Gerence-völgy, Molnárkút-árok, Hegyeskő és környéke (Bakonybél-től délre), Szekrényeskő- és Sötét-árok, Szömörke-völgy alsó szakasza) megtalálható, helyenként tömegesen. Kedvező vízellátás és pára viszonyok között patakmenti sziklákon, kőfolyásokon, sziklás bükkösökben is megjelenik (pl. Gella-völgy). FEKETE (1964) összefoglaló dolgozata szintén számos helyről említi.

P29. *Asplenium ruta-muraria* L. - RÉDL (1942) a Bakonyban általánosan gyakorinak véli, de megállapítása az Északi-Bakonyra nem áll, itt csupán néhány nyílt mészkősziklán él, gyenge példányokban: Oltárkő, Fehérkő, Szekrényeskő, Kopasz-hegy (Bakonyszűcs), Medvekő, Som-hegy (Bakonybél). A bakonybéli templompark kőfalának repedéseiben viszont tömeges.

P33. *Asplenium viride* Huds. - Három korábbi északi-bakonyi lelőhelye - Bakonybél: Köves-hegy, Esztergály-völgy (RÉDL 1942), Gella-völgy (BOROS 1954) - mellett a következő ismert számunkra: Szekrényeskő szurdokvölgyének északi letörése alatt sziklarepedésekben, kb. 15 tő.

P34. *Ceterach officinarum* DC. in Lam. et DC. - Korábban ismert három termőhelyén ma is megtalálható; a som-hegyi Plötz-oldal lejtősztyeppréjének sziklakibúvásain gyakori, az Odvaskő-háton (Öreg Szarvad-árok oldala) hársas törmeléklető-erdő felső, sziklás részén, zárt erdőben néhány példány található. A Cuha-völgyben a porva-cseszneki vasútállomástól északra sziklákon meglehetősen elterjedt.

P37. *Thelypteris palustris* Schott - A Matzi-árok (Bakonybél) láprétjén (Succiso-Molinietum) mintegy 50 példányos állománya él. Érdekes, hogy RÉDL (1942) hosszú fajlistát közöl e rétről, de a *Thelypteris*-t nem említi. A MAJER ap. FEKETE et al. (1961) által jelzett csapó-kúti adatot megerősítettük, itt nádasban (Scirpo-Phragmitetum) található.

P39. *Gymnocarpium robertianum* (Hoffm.) Newman - A Szekrényeskő szikláin, mészkőtörmeléken néhány tő.

P46. *Polystichum aculeatum* (L.) Roth - Sziklás bükkösökben, vízmosásokban, szurdokerdőkben a terület több pontján megtalálható, de csak néhol számosabb. Kiemelkedő a Szekrényeskő-árok 50 töves állománya. További előfordulásai: Oltárkő, Sötét-árok, Fehérkő-árok, Gella-völgy (több ponton), Tisztavíz-völgy, Gát-hegy (Bakonybél), Vörös János-séd oldalai, Gerence-völgy oldalai (Bakonybélől északra), Metsző-árok, Molnárkút-árok, Csatorna-förtés, Huszári, Ácsfaragási-tető.

P53. *Dryopteris dilatata* (Hoffm.) A. Gray - Korábbi szerzők csupán néhány adatát ismertetik az Északi-Bakonyból, holott nem számít ritkának. Elsősorban üde, vízmosásos bükkösökben, égerligetek szélein, sőt egy helyen telepített kocsányos tölgyesben is él. Adatai: Szömörke-völgy és felette több ponton, Gella-völgy, Balaskó, Laposok (Iharkút), Tisztavíz-völgy és több mellékága, Széles-árok (Bakonybél), Tuskós, Mély-árok.

18. *Aconitum vulparia* Rchb. - Az Északi-Bakony általunk vizsgált részén elterjednek mondható faj, legnagyobb tömegben szurdokerdőkben és a feljük átmenetet képező, tápanyagban gazdag rendzina talajú, szivárgó vizes, törmelékes-sziklás bükkösökben, valamint égerligetekben található, de szálanként egyéb mezofil erdőkben is felbukkanhat: a Gerence-völgy sziklaletörésein Bakonybél - Huszárok-élőpuszta között mindenütt, Molnárkút-árok, Ácsfaragási-tető, Szent-kút (Bakonybél), Gát-hegy, Gella-völgy, Tisztavíz-völgy és mellékvölgyei, Halomány-hegy, Hegyeskő, Sötét-, Fehérkő- és Szekrényeskő-árok, Oltárkő alatt, Öreg Kerülő-hegy, Felső-Hajag.

22. *Pulsatilla pratensis* (L.) Mill. ssp. *nigricans* (Störck) Zamels - A bakonyszűcsi Kopasz-hegy sziklagyep - száraz tölgyes mozaikjában nagyobb számban él.

79. *Aruncus sylvestris* Kostel. - A Cuha-völgy alján az Iszka-tető és az Ökör-állás között meglehetősen nagy számban él sziklás, szivárgóvizes bükkösben.

82. *Cotoneaster niger* (Wahlb.) Fries - A vizsgált területen sziklás, kevésbé zárt erőkben, illetve sziklákon az Öreg Szarvad-árokban (Odvaskő, Nagynehéz-árok oldala), a cseszkei Várhegyen és az Ördög-árokban (Bakonyoszlop, 3 állomány) ismerjük, az első két helyen már korábbi forrás is jelzi - RÉDL (1934), BARTHA ap. RÉDL (1942), FEKETE (1959) - még *C. integerrimus* Medic. néven.

98. *Rubus idaeus* L. - Gerencepusztától északra a Gerence mentén, az országút mellett nagyobb telep égerliget szélén. Elképzelhető, hogy jelenléte betelepítésnek köszönhető.

233. *Padus avium* Mill. - Meglehetősen ritka, mindössze két helyen került elő vízfolyásoknál: a Gerence mellett a bakonybéli templompark mögött, illetve a Csermák-kert egyik patakja mentén, nemesnyárasban cserjetermetű példányok.

252. *Jovibarba hirta* (Juslen) Opiz - Az Északi-Bakonyból eddig nem jelzett fajt a bakonyszűcsi Kopasz-hegy dolomit sziklagyepeiben és az Odvaskő sziklahasadékaiban találtuk.

260. *Ribes uva-crispa* L. - Az egész hegységben igen ritka, az Északi-Bakonyból MAJER (1955) publikálta egyetlen adatát. Kőfolyásos bükkösökben (Határ-árok, Mester-Hajag alsó része), illetve telepített lucfenyvesben (Köves-tető) került elő egy-egy bokra.

261. *Ribes alpinum* L. - A Cuha-völgy szikláiról ZSÁK (1941) közölte, sokáig ez volt a faj egyetlen ismert bakonyi (sőt dunántúli) adata. Itt ma két helyen található: a Csörgő-kút árkanak északi letörésén (5 kisebb sarjtelep), illetve a Csárdás-völgy betorkolásától délre (több sarjtelep). Újabb előfordulásai (ANTAL J. - BÖLÖNI J. 1993): Ördög-árok (Bakonyoszlop, kb. 5 bokor), Oltárkő (kb. 20 bokor), Szekrényeskő (3 bokor). Valamennyi élőhelyén sziklás bükkösben, vagy affőle emelkedő sziklafalakon él.

272. *Sarothamnus scoparius* (L.) Wimm. ex Koch - Bakonybélől keletre egy homokbánya peremén néhány példány.

481. *Anthriscus nitida* (Wahlbg.) Hazsl. - A Bakonyból több lelőhelyről jelzik (RÉDL 1942, TALLÓS 1956, FEKETE 1964), de a TK területén az általuk vélténél jóval gyakoribb, általánosan elterjedt. Legnagyobb

számban bükkösökben, szurdokerdőkben és innét patakok mentén terjedve égerligetekben található, de szórványosan a legtöbb erdei élőhelyen megjelenik.

514. Seseli leucospermum W. et K. - RÉDL (1942) és FEKETE et al. (1961) az Északi-Bakonyban két pontjáról jelezték, ezek közül az Odvaskőn többszöri keresés után sem került elő, a Kopasz-hegy (Bakonyszűcs) nyílt dolomit sziklagyepének egyikében ma is él kis populációja.

621. Malva alcea L. - Pontos bakonyi adatát nem ismerjük, bár SOÓ (1980) jelzi itteni előfordulását. Bakonybél-től délre, a Vánik-legelő gyengén cserjésedő, degradált *Bromus erectus*-os gyepében került elő.

698. Gentiana cruciata L. - Számos korábbi adattal rendelkező faj, melynek állományait xeromezofil, kedvező természetességi állapotú irtásréteken találtuk, főként Bakonybél-től délre: Macska-kút, Szentgáli-dűlő, Alsó-Szentgál, Vánik-legelő, Csúcs-hegy, Öreg Kerülő-hegy K-i oldala, Kopasz-hegy (Bakonyszűcs), Vörös János-séd.

773. Scutellaria columnae All. - A FEKETE - KOMLÓDI (1962a) által a Bakony törmeléklejtő-erdei egyik karakterfajának tartott növényvel változó élőhelyeken találkoztunk, így a Kopasz-dombon száraz tölgyesekben, a Som-hegyen az Öreg Szarvad- és Holesz-árokban törmeléklejtő-erdőben, míg az Ördög-árokban (Bakonyszlop) bükkösben.

868. Cymbalaria muralis G. M. Sch. - Rakott kőfalakon szubszpontán, országosan terjedőben levő, az Északi-Bakonyból eddig nem jelzett fajt Bakonybél belterületének egy útmenti falazatán fedeztük fel.

878. Scrophularia vernalis L. - Sziklás vagy törmelékes, tápanyagban gazdag talajú bükkösökben három helyen: Öreg Kerülő-hegy, Öreg Szarvad-árok, Fehérkő-árok (utóbbit RÉDL 1942 is jelezte).

957. Orobanche flava Martius ex F. G. Schultz - Hazánkból csak a Börzsönyből és a Bakonyból jelzett magashegységi növényfaj. TALLÓS (1956) szerint a Tisztavíz-völgy "minden Petasites-állományában gyakori." Megfigyeléseink alapján a Tisztavíz-völgy magaskőrósaiban (*Petasites hybridus*-on élőközdve) nem ritka, a patak felső szakaszán egy, az alsón négy ponton, néhol jelentős egyedszámban él, sőt előkerült a Széles-árokban is. A megfelelő vitalitású acsalapusokban a Gerence-völgyében és a Bakonybéli-medence patakjai mentén máshol is számolni lehet jelenlétével.

1021. Biscutella laevigata L. - A Kopasz-hegy (Bakonyszűcs) nyílt dolomit sziklagyepében.

1037. Lunaria rediviva L. - A szurdokerdőkhez kötődő - de az alattuk fekvő égerligetekbe is leereszkedő, sőt szálszerű sziklás, üde bükkösökben is előforduló - faj korábbi adatait a következőkkel egészíthetjük ki: Gerence-völgy nyugati oldala (a Metsző- és Határ-árok között), Ácsfaragási-tető oldalai (Gerence fogadó felett), Sötét-, Fehérkő- és Szekrényeskő-árok, Felső-Hajag, Hegyeskő, Szömörke-völgy, Öreg Kerülő-hegy É-i oldala, Cuha-völgy.

1139. Thladiantha dubia Bunge - Az ötvenes években került elő a Gerence-völgy Bakonybél feletti részéről (MAJER 1955, TALLÓS 1956). Tapasztalataink szerint égerligetek magaskőrós köpenytársulásaiban ma is többfelé felbukkan, Bakonybél belterületének déli szélétől egészen Huszárokélpusztáig.

1156. Orthilia secunda (L.) House - Az Északi-Bakonyban a 40-es évekig több helyről jelezték (vö. RÉDL 1942), majd a 80-as évek közepén került elő ismét a Tisztavíz-völgy déli oldalából (GALAMBOS 1987). E termőhelyhez közel (Köves-tető északi letörése) középkorú, nudum bükkös állomány alatt találtuk *Pyrola minor* társaságában.

1159. Pyrola minor L. - RÉDL (1942) a Bakony tölgyeseinek jellemző növényeként említi, felsorolva többek között számos északi-bakonyi adatát. A Tisztavíz-völgy oldalain (Laposok, Széles-árok, Matzi-árok, Köves-tető, Balaskó, Sátor-kút) tíznél több populációja került elő 1996-ban. Tipikus élőhelyeit a mellékvölgyek rézsúperemein található, lokálisan erodálódó, savanyodó talajfelszínű félszáraz bükkös, illetve elegyetlen gyertyános állományok jelentették.

1196. Aster x salignus Willd. - Az adventív Aster-fajokkal a hazai irodalom igen keveset foglalkozik, a flóraművek jórészt csak a nagy folyók ártereiről említik őket, holott jóval gyakoribbak. Ezért tartjuk közlésre érdemesnek e hibridogén taxon bakonybéli (Gerence fogadó) előfordulását.

1211. Helichrysum arenarium (L.) Moench - Az Északi-Bakonyból eddig csupán a Cuha-völgyből említett faj megtalálható a bakonyszűcsi Kopasz-hegy korábban legeltetett gyepében, homok alapközeten, más homokpusztai fajok (pl. *Chrysopogon gryllus*) társaságában.

1485. *Cerastium sylvaticum* W. et K. - A terület patakmenti égerligeteinek pangóvízes részein elterjedt, konstans faj. Ez azért hangsúlyozandó, mivel korábbi munkák csupán elvétve említik, holott a társulás egyik lokális karakterfajának is tekinthető.

1510. *Moehringia muscosa* L. - Elsősorban szurdokok, völgyoldalak sziklakibúvásain (Gerence-völgy, Kerteskői-szurdok és Szekrényeskő-árok oldalai) jelenik meg, helyenként nagyobb számban, ezenkívül a Gella- és Tisztavíz-völgyben találtunk egy-egy kis populációt, tehát gyakoribb, mint azt FEKETE (1964) munkája tükrözi.

1579. *Primula veris* L. - A Dunántúli-középhegységben általánosan elterjedt faj az Északi-Bakonyban csaknem teljesen hiányzik (vö. RÉDL 1942), csupán a Vörös János-séd déli oldalán, sziklás bükkösben leltük néhány példányát. A területen a *P. vulgaris* Huds. helyettesíti, amely főleg Bakonybélről északra tömeges.

1637. *Ulmus laevis* Pall. - Az Északi-Bakonyból eddig mindössze egy adattal rendelkező faj (SOÓ - BORSOS 1957) a Gerence mentén Bakonybélről északra és délre egyaránt előfordul, közte több idős példánya is.

1652. *Quercus frainetto* Ten. - A farkasgyepű-bakonybéli út mentén, kocsányos tölgyes szélén bukkantunk egy 40 cm átmérőjű egyedére a Bakonyban telepítetten többfelé előforduló fajnak.

1666. *Salix triandra* L. - A Tisztavíz-völgy bejáratánál, égerliget szegélyében egyetlen példány.

1672. *Salix viminalis* L. - A Halomány-hegy alatti erdészeti út árkában több bokor.

1729. *Allium carinatum* L. - Irodalmi adata a TK-n belül csak a Kőrös-hegyről van (RÉDL 1942). Két tövét találtuk egy közvetlenül Bakonybél melletti, kissé gyomosodó kaszálórétben a Gerence partján.

1738. *Lilium martagon* L. - A terület üde bükköseinek, törmeléklető- és szurdokerdeinek meglehetősen ritka növénye. Az alábbi helyeken találtuk: Öreg Szarvad-árok, Holesz-árok, Nagynehéz-árok, Gerence-völgy nyugati letörései Bakonybélről északra, Molnárkút-árok, Vörös János-séd, Szent-kút (Bakonybél), Szömörke völgy.

1757. *Ruscus hypoglossum* L. - Elterjedésének egyik északi határát a területen éri el, ezért itt igen szórványos, bükkösök fagyvédett helyein fordul elő. Adataink: Huszárokelőpusztától délre (Delelő-árok) egyetlen tő, Kopasz-hegy (Bakonyszűcs) 7 egyed, a Nagynehéz-árok felett több ponton gyenge példányok.

1771. *Tamus communis* L. - Ezen atlanti-szubmediterrán faj az Északi-Bakony belső területein már egész ritka, bár a peremrészokről számos adattal rendelkezünk. A Vörös János-séd fokozottan védett részén fiatal bükkösben két helyen, a Pápvár alatt, az Öreg Szarvad-árok és a Nagynehéz-árok oldalában szintén bükkösben, a Kopasz-hegy (Bakonyszűcs) DNY-i lejtőjén gyertyános-tölgyes és mészkedvelő tölgyes határzónájában került elő.

1781. *Iris variegata* L. - A Plötz-oldal (Som-hegy) lejtősztyeprétjén nagy számban, emellett a Cuha-völgy oldalain találtuk.

1810. *Cephalanthera rubra* (L.) Rich. - A Vörös János-séd déli részén (Csapó-hegy oldala) bükkösben került elő egyetlen töve.

1811. *Cephalanthera damasonium* (Mill.) Druce - Bükkösökben, illetve telepített kocsányos tölgyesekben több termőhelyen, de kis számban: Szekrényeskő-árok, Szentgáli-dűlő, Szömörke-völgy, Laposok, Köves-tető, Bankavár, Gella-völgy, Gát-hegy, Hideg-hegy, Pápvár, Vörös János-séd.

1812. *Cephalanthera longifolia* (Huds.) Fritsch - A területen általában igen szórványos (Gella-völgy, Vörös János-séd), a Pápvár alatti ültetett tölgyesekben (Cseres, Laposok) viszont kifejezetten gyakori.

1813. *Epipactis palustris* (Mill.) Cr. - Egyetlen északi-bakonyi állománya (1993-ban még 200 tő) a Vörös János-séd középső részén magassásosban található, de pusztulóban van.

1815. *Epipactis microphylla* (Ehr.) Sw. - Bükkösökben (száraz, sziklás, illetve üde termőhelyen egyaránt), valamint törmeléklető-erdőkben talákoztunk egyedeivel: Öreg Szarvad-árok, Huszárokelőpuszta, Kőkunyhó, Vörös János-séd déli oldalán több ponton, Ácsfaragási-tető, Gella-völgy, Szekrényeskő-árok, Bankavár.

1816. *Epipactis purpurata* Sw. - Mezofil lombdombokban az alábbi helyeken került elő alacsony egyedszámban: Szekrényeskő-árok, Fehérkő, Kő-kút (Szentgál), Gella-völgy, Matzi-árok, Széles-árok, Huszárokelőpuszta, Vörös János-séd, Gerenda-förtés, Kis Kerülő-hegy, Borsó-kút (Somhegypuszta).

1819. *Listera ovata* (L.) R. Br. ex Ait. - Az Északi-Bakonyban meglehetősen szórványos előfordulású faj, égerligetekben, tölgyesek és bükkösök völgylábi szegélyén: Fekete-séd, Matzi-árok, Tisztavíz-völgy, Vörös János-séd.

1824. *Epipogium aphyllum* (F. W. Schmidt) Sw. - 1996-ban két új lelőhelye vált ismertté: a Sátor-kút közelében bükkös gyertyános konszociációjában, a Fekete-séd mentén égerligetben bukkantunk rá. Az előfordulások körülményeit, illetve a korábbi bakonyi adatok bővebb ismertetését külön publikáció tartalmazza.

1841. *Orchis militaris* L. - A Kopasz-hegy (Bakonyszűcs) DNY-i oldalán mészkedvelő tölgyesben találtuk mintegy 30 egyedét az Északi-Bakonyból eddig csupán 3 adattal rendelkező fajnak.

1842. *Orchis purpurea* Huds. - A som-hegyi (Bakonybél) Plötz-oldal lejtősztyeprét állománya feletti száraz erdőszegélyben, a Kopasz-hegy hegylábi száraz tölgyeseiben, valamint a Vörös János-séd déli végén bükkösben, atipikus élőhelyen.

1848. *Dactylorhiza incarnata* (L.) Soó - A Vörös János-séd mocsárrétjein két ponton összesen 50 töves állománya él. GALAMBOS (1987) további lelőhelyekről (Pap-kút alatti magassásos, Matzi-árok) is jelezte a 80-as évekből, de itt újabban nem találtuk.

1879. *Eriophorum angustifolium* Honckeny - Az Északi-Bakonyból több régi termőhelye ismert, amelyeken azonban ma már nem él. Munkánk során egyetlen helyen, a Matzi-árok láprétjén találtuk néhány tövét. Innét már RÉDL (1942) is "Eriophoretum angustifolii"-t közöl, de gyapjúság nélkül.

1897. *Carex paniculata* Jusl. ex. L. - Szélesebb patak völgyekben néhol kisebb állományokat alkot, melyekben más sásfajok csak kiegészítő szerephez jutnak: Vörös János-séd, Fekete-séd a Pap-kút alatt, Gerence-völgy Bakonybél-től délre, Tuskós (Bakonybél).

1933. *Carex alba* Scop. - FEKETE et al. (1961) az Északi-Bakonyból főként szegényes fajkészletű Fago-Ornetum-ból közli, illetve az Öreg Szarvad-árok "hársas sziklaerdeiből". Utóbbi helyen több élőhelytípusban (száraz, sziklás erdőkben) ma is gyakori, további adatai köves, xerofil bükkösből származnak: Bankavár, Szekrényeskő, Vörös János-séd keleti oldala, Határ-árok oldalai, Metsző-árok, Bíró-rét, Halottas-sarok, Csatorna-förtés.

1942. *Carex flava* L. s. str. - Bakonybél-től keletre (Tuskós) magassásos (*Caricetum paniculatae*) szélén kis egyedszámban.

1975. *Festuca pallens* Host - Az Északi-Bakony pereméről ZÓLYOMI (1942) mutatta ki elsőként, mi a Kopasz-hegy (Bakonyszűcs) sziklagyepeiben nagy számban találtuk. A hegység belsejében előfordulása kuriózum, megtalálható az Odvaskőn és a Fehérkő sziklakibukkanásain is.

2092. *Stipa bromoides* (L.) Dörfler - A hazánkban egyedül az Északi-Bakonyban előforduló mediterrán fajt az Öreg Szarvad-árok északi végének sziklás gerincén, bokorerdőben FEKETE (1959) találta meg. A felfedezője által jelzetthez (2-3 m²) képest kissé növekedett az állomány, ma egy kisebb szobányi foltban él.

2101. *Oryzopsis virescens* (Trin.) Beck - Adatait FEKETE et al. (1961) "jelentősnek" tartja, mivel az Északi-Bakonyban egész ritka, a peremvidéken (pl. Kopasz-hegy) elterjedtnek számít. Előfordulásai: Gerence fogadó felett cseres folt, Öreg Szarvad-árok (számosan), Tönkölös (tömeges), Ácsfaragási-tető keleti oldala.

IRODALOM

ANTAL J. - BÖLÖNI J. (1993): Florisztikai felmérések a Magas-Bakony Tájvédelmi Körzet területén. - Kézirat, Erdészeti és Faipari Egyetem, Sopron. pp.: 22.

BOROS Á. (1954): Florisztikai közlemények IV. - Botanikai Közlemények 45 (3-4): 247-250.

BÖLÖNI J. - KIRÁLY G. - TIMÁR G. (1996): A Magas-Bakony Tájvédelmi Körzet nyugati és déli részének flóra- és vegetációtérképezése, természetvédelmi értékelése. - Kézirat, Soproni Egyetem. pp.: 35. + 21 térkép.

JAKUCS P. (1961): Phytozoologische Verhältnisse der Flaumeichen-Buschwälder Südost-Mitteuropas. - Akadémiai Kiadó, Budapest. pp.: 314.

FEKETE G. (1959): *Stipa bromoides* (L.) Dörf., eine neuentdeckte Pflanze in Ungarn. - Acta Bot. Acad. Sci. Hung. (5): 349-356.

- FEKETE G. (1963): Die Schluchtwälder des Bakony-Gebirges. Die Phytozönosen des Bakony-Gebirges II. - Ann. Hist.-Nat. Mus. Nat. Hung. (55): 215-231.
- FEKETE G. (1964): Verbreitungspunktkarten der Pflanzenarten des Bakony-Gebirges. I. Characterarten der Schluchtwälder. - Fragmenta Botanica (3): 97-107.
- FEKETE G. - MAJER A. - TALLÓS P. - VIDA G. - ZÓLYOMI B. (1961): Angaben und Bemerkungen zur Flora und zur Pflanzengeographie des Bakonygebirges. - Ann. Hist.-Nat. Mus. Nat. Hung. (53): 241-253.
- FEKETE G. - KOMLÓDI M. (1962a): Die Schuttabhängwälder der Gerecse- und Bakonygebirge. - Ann. Univ. Sci. Bud. Sect. Biol. (5): 115-129.
- FEKETE G. - KOMLÓDI M. (1962b): A Bakony és a Gerecse törmelékeltő-erdői. - Botanikai Közlemények (49): 361.
- GALAMBOS I. (1987): A tervezett Magasbakonyi Tájvédelmi Körzet déli részének botanikai felmérése. - Kézirat, Zirc. pp.: 32.
- PAPP J. (1965): A Bakony növénytani bibliográfiája (A Bakony természettudományi kutatásának eredményei II.). - Veszprém Megye Múzeumi Igazgatósága, Veszprém. pp.: 99.
- MAJER A. (1955): A Magas-Bakony termőhelyfeltárásának eredményeiből. - Erdészeti Kutatások (51): 55-74.
- POLGÁR S. (1935): A Cuhavölgy növényzeti viszonyai. - Győri Szemle. p.: 149-160.
- RÉDL R. (1934): Képek a Bakony flórájából III. - Veszprémi Kegyesrendi Gimnázium Évkönyve. p.: 27-33.
- RÉDL R. (1942): A Bakonyhegység és környékének flórája. Magyar Flóraművek V. - Piarista Rend Kiadása, Veszprém. pp.: 159.
- SIMON T. (1992): A magyarországi edényes flóra határozója. - Tankönyvkiadó, Budapest. pp.: 892.
- SOÓ R. (1980): A magyar flóra és vegetáció rendszertani-növényföldrajzi kézikönyve VI. - Akadémiai Kiadó, Budapest. pp.: 557.
- SOÓ R. - BORSOS O. (1957): Új adatok a Magyar Növényvilág kézikönyvéhez. - Botanikai Közlemények (47): 95-98.
- SZMORAD F. - BÖLÖNI J. - KIRÁLY G. - SZABÓ J. - TÖRÖK T. (1995): A Magas-Bakony Tájvédelmi Körzet fokozottan védett területeinek botanikai állapotleírása. - Kézirat, Erdészeti és Faipari Egyetem, Sopron. pp.: 44. + 42 térkép.
- TALLÓS P. (1956): Érdekes és újabb florisztikai adatok a Bakonyból és Magyarország egyéb tájairól. - Botanikai Közlemények (46): 313-314.
- TALLÓS P. (1959): Növényföldrajzi és florisztikai adatok a Dunántúlról. - Botanikai Közlemények (48): 77-80.
- WALLNER E. (1941): A Bakony erdőtakarójának átalakulása a XVIII. század végéig. - Földrajzi Közlemények (69): 1-29.
- WALLNER E. (1942): A Bakony erdőtakarójának pusztulása a XIX. században. - Földrajzi Közlemények (70): 34-42.
- WALLNER E. (1943): A Bakony erdőtakarójának jelen képe. - Földrajzi Közlemények (71): 260-277.
- ZÓLYOMI B. (1942): A középdunai flóraválasztó és a dolomitjelenség (Die Mitteldonau-Florenscheide und das Dolomitphänomen). - Botanikai Közlemények 39: 209-231.

ZUSAMMENFASSUNG

J. BÖLÖNI - G. KIRÁLY - F. SZMORAD - G. TÍMÁR

Neue Angaben zur Kenntnis der Flora von Nordbakony

Die obige Studie enthält die Ergebnisse der Untersuchungen, die im Nordwestteil des Bakony Gebirges von den Verfassern zwischen 1993 und 1996 ausgerichtet wurden. Die Forschungen betrafen hauptsächlich das Areal des Naturschutzgebietes im Hoher Bakony, aber auch den Cuha-Tal und die Umgebung von Bakonyoszlop. Man kann das neue Vorkommen montanen-subalpinen (*Asplenium viride*, *Ribes alpinum*, *Orobanche flava*, *Epipogium aphyllum*) und vom pflanzengeographischen Standpunkt aus bedeutenden submediterranen Arten (*Ruscus hypoglossum*, *Tamus communis*) zu den interessantesten Ergebnissen rechnen.